

Arap Dilinde Muktezây-ı Hâl ve Önvarsayım İlişkisi

The Relationship Between Presupposition and Muqtada al-Hal in Arabic Language

Yusuf AKYÜZ

Atatürk Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı
Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

Geliş Tarihi/Received: 17.03.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 12.05.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 26.06.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Yusuf AKYÜZ
E-mail: yusuf.akyuz@atauni.edu.tr

Atif: Akyüz, Yusuf. "Arap Dilinde Muktezây-ı Hâl ve Önvarsayım İlişkisi". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 59/1 (Haziran 2023), 98-109.

Cite this article as: Akyüz, Yusuf. "The Relationship Between Presupposition and Muqtada al-Hal in Arabic Language". *Journal of İlahiyat Researches*, 59/1 (June 2023), 98-109.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

ÖZ

Önvarsayım, modern dilbilim kavramlarından olup özellikle edimbilimin ilgi alanına girmektedir. Önvarsayım, varlık sahasında olan bir şey hakkında konuşmacı veya yazar ile muhatap veya okur arasında paylaşılan örtük ve kesin bilgi olarak tanımlanmaktadır. İletişim esnasında konuşmacı, önvarsayımı hesaba katarak söylemini düzenler, dinleyici ise önvarsayımı dikkate alarak o söylemi yorumlar. Bu bağlamda iletişim tarafları arasında önvarsayımın oluşmasına zemin hazırlayan önvarsayım tetikleyicileri vardır. Bu araştırmanın amacı, modern dilbilim kavramlarından olan önvarsayımın işlevi ve tetikleyicilerinin klasik Arap dili kaynaklarında muktezây-ı hâl bağlamında tezahürlerini tetkik etmektir. Çalışmada önvarsayımın anlamını yansıtmaya açısından klasik Arap dilbilim kaynaklarında yapılan söylem analizleri incelenecektir. Ayrıca ilk dönem Arap dil çalışmalarından başlamak üzere bağlamın gereği olarak söylem telifinde ve anlam tespitinde bu konunun ele alınış biçimi üzerinde durulacaktır. Çalışma neticesinde erken dönem Arap dili kaynaklarında yapılan söylem analizlerinde muktezây-ı hâlin önvarsayımına bağlı anlamları haiz olduğu tespit edilmiş ve dolayısıyla erken dönem Arap dil çalışmalarında önvarsayımın işlevinin farkında olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Önvarsayım, Önvarsayım Tetikleyicileri, Belâgat, Muktezây-ı Hâl.

ABSTRACT

Presupposition is one of the concepts of modern linguistics and is especially in the field of pragmatics. Presupposition is defined as implicit and definite information shared between the speaker or the author and the addressee or reader about something that exists. During communication, the speaker organizes his discourse using the presupposition, while the listener interprets the discourse using the presupposition. There are presupposition triggers that pave the way for the formation of presupposition between communication parties. The aim of this research is to investigate the manifestations of the function and triggers of presupposition, which is one of the modern linguistic concepts, in the context of muqtada al-hal in classical Arabic language sources. In this study, discourse analyses made in classical Arabic sciences sources will be examined in order to reflect the meaning of presupposition. Starting from the first period of Arabic language studies, the way this subject takes place in discourse and meaning determination will be emphasized as a requirement of the context. As a result of the study, in the discourse analyses made in the early Arabic language sources, it has been determined that the muqtada al-hal has meanings depending on the presupposition, and therefore, it has been understood that the function of the presupposition is aware.

Keywords: Arabic Language, Presupposition, Presupposition Triggers, Rhetoric, Muqtada al-Hal.

GİRİŞ

Modern dilbilim terimlerinden olan önvarsayım, analitik dil felsefesinde geliştirilmiş olup 1970'ten beri dilbilimde yoğun tartışmaların merkezinde bulunmuştur. Kavram, Strawson ve Austin'le beraber Searle'in söz edimleri kuramından etkilenecek mantıktan dilbilime aktarılmıştır.¹

Önvarsayım, iletişim esnasında muhataba iletilmek istenen mesajda açıkça gözükmeyip varlığı zımnen kabul edilen kesin bilgidir. Dolayısıyla önvarsayımlar çok düzeyli yapılardan oluşan söylemler ve

metinlerde söylenmemişi (en azından bir kısmını) temsil eder. Bir söylemde açıklık ilkesiyle beraber dil ekonomisi ilkesi sayesinde söylenmeden bırakılan veya kanıksanan pek çok şey önvaryım olarak kabul edilir.²

Önvaryımdaki paylaşılan bilgi, kaynağına göre örtük bilgi sınıfında değerlendirilebilir. Örtük bilgi, yetenek, tecrübe, birikim, tahmin, olasılık, ses ve koku veya bunların oluşturduğu çağrışımlar, sezgiler, inançlar ve anlayışlar ile bireylerin zihinlerinde dolaylı olarak oluşan bilgi türüdür.³

Çalışmanın amacı, önvaryım kavramının kullanımı ve anlam özelliklerini klasik Arap dili kaynaklarında muktezây-ı hâl çerçevesinde incelemektir. Ayrıca önvaryıma bağlı anlam özelliği yansıtan ifade türlerini belirlemeye çalışmaktır. Muktezây-ı hâl söylem oluşturmada önvaryım özelliği barındırdığı için ele alınan örnekler bu kapsamda değerlendirilecektir.

Araştırmada öncelikle önvaryım kavramının anlamı, kullanım koşulları, türleri ve tetikleyicileri modern dilbilim kaynaklarından araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu oluşan önvaryım kanaatine dayanarak Arap dili kaynaklarında önvaryımın kullanımı, anlam boyutları ve söylem oluştururken özellikle muhatapın dikkate alındığı cümle tahlilleri incelenmiştir.

Konuyla ilgili Arap dünyasında çalışmalar yapılmıştır.⁴ Bunlardan bazıları önvaryımı, sezdirim kavramıyla açıklamış, bazıları ise edebi sanatlar çerçevesinde ele almıştır. Bu çalışmada, muhatapın söylem içeriğini önceden bildiği esas alınarak konuşmacı tarafından muktezây-ı hâl göre oluşturulan cümle tipleri tespit edilmiş ve o cümlelerin önvaryım ve önvaryım tetikleyicileri ile ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

1. MODERN DİLBİLİMDE ÖNVARYIM

Önvaryım, söylemle veya söylemin anlamıyla ilişkili olup söylemde açıkça gözükmeyen, konuşmacı ve muhatap arasında önceden paylaşılan örtük ve kesin bilgidir. Önvaryım, iletişim esnasında dinleyiciye ulaştırılmak istenen bildirinin zahirinde gözükmeyip söylemde örtük olarak sunulmaktadır.⁵ Örneğin; "Ahmet Arapça sınavında başarılı oldu." tümcesinin içerdiği "Ahmet isminde bir kişinin varlığı, Ahmet'in Arapça bildiği, Arapça sınavına girdiği ve başarılı olduğu" önermelerinden ilk üçü önvaryım, dördüncüsü ise verilen bilgidir. Yani konuşmacı, "Ahmet Arapça sınavında başarılı oldu." cümlesini söylediğinde dinleyici, "Ahmet kim, Ahmet Arapça biliyor muydu, Arapça sınavı var mıydı?" gibi sorular sormadan "tebrik ediyorum" demekle yetinmektedir. Çünkü Ahmet, Ahmet'in Arapçayla ilgilendiği ve Arapça sınavına gireceği muhatap tarafından önceden bilinmektedir. Konuşmacı, bu bilme durumunu hesaba katarak söylemini oluşturmuştur. Zira konuşmacı ve muhatap arasında önceden bilinen bilgilerin varlığı ve iletişim eyleminde hesaba katılması önvaryımın temel özelliğidir.

Önvaryım kavramının semantik, edimbilimsel ve sözcüksel önvaryım gibi farklı türleri vardır. Ancak anlambilim ve edimbilim alanlarında daha çok araştırıldığı görülmektedir. Anlambilimsel önvaryım, önvaryayan önerme ve önvaryılan önerme olmak üzere iki önerme arasındaki bir ilişkidir. Önvaryayan önerme reddedilebilirken, önvaryılan önerme olumsuzlamadan muaftır, yani her zaman doğrudur.⁶ Zira bir cümlemin önvaryımı, cümlemin hükmü reddedilse bile geçerliliğini koruyan şeydir. Örneğin; "Yağmur yağdığı için üzgünüm/üzgün değilim." cümlesindeki fiilin olumsuzlanıp olumsuzlanmadığına bakılmaksızın tümleyen cümlemin doğruluğu (yani yağmurun yağıyor olması) inkâr edilememektedir.⁷

Edimbilimsel önvaryım, konuşmacının ve muhatap(lar)ın karşılıklı bilgisi nedeniyle belirli bir bağlamda doğruluğu/olgusallığı direkt kabul edilen iki ifade arasındaki bir ilişkidir. Örneğin; bölümümdeki bir sekretere, "Profesör içeride mi?" sorusunu yönelttiğimde hem ben hem de sekreter kimin kast edildiğini biliyoruz.⁸ Konuşmacı ve muhatap profesör kelimesinin gönderimde bulunduğu kişiyi bildikleri için edimbilimsel bir önvaryım meydana gelmiştir.

Söylemin temelini teşkil eden önvaryım bütün dilsel iletişim için gerekli zihinsel bir etkinliktir.⁹ Bu yönüyle önvaryım, iletişimin olmazsa olmazlarından. İletişimin başarılı bir şekilde sürdürülmesi, iletişim tarafları arasındaki önvaryımların dikkate alınması ve söylemin ona göre oluşturulmasına bağlıdır. Çünkü konuşmacı, muhatapının konuyla ilgili bir takım şeyleri bildiğini varsayarak konuşmasını oluşturur. Örneğin konuşmacının "Hacettepe üniversitesinin şu anki rektörü nörologdur veya nörolog değildir." ifadesi, şu anda "Hacettepe adında bir üniversite ve bu üniversitenin bir rektörü var" önvaryımını içermektedir.¹⁰ Muhatap, Hacettepe adında bir üniversite ve bu üniversitenin bir rektörü olabileceğini bilmektedir.

Önvaryım, bazen belirli sözcüklerin semantiğine bazen de söylemin mantıksal çıkarımına inşa edilir. Örneğin; "başarmak" kelimesi semantik olarak öncesinde bir mücadeleyi barındırmaktadır. "Geri dönün!" söylemi ise mantıksal olarak muhatapların önceden dönüşecek yerde olduğu önvaryımını içermektedir. Bununla birlikte genellikle anlamsal veya mantıksal önvaryım bu örneklerdeki kadar net değildir. Çoğu zaman ne yalnızca tek başına cümlelerin doğruluğuna veya yanlışlığına dayanan tamamen mantıksal bir açıklama, ne de tek tek sözlük öğelerinin değerine dayanan yalnızca anlamsal bir açıklama tatmin edici olmayabilir. Bu gibi durumlarda belirli bir yönlendiricinin özel bağlamına dayanan edim bilimsel bir açıklamaya başvurulmalıdır. Zira önvaryımlar, anlambilimsel olmaktan çok edimbilimsel ve tamamen kullanıcı bağlamına dayanmaktadır. Edimbilimsel önvaryım, konuşmayla ilgili soyut koşulları ima etme ve

2 C. Caffi, "Pragmatic Presupposition", *Concise Encyclopedia of Pragmatics*, ed. Jacob L. Mey (Oxford: Elsevier, 2009), 759.

3 Esra Gökçen Kaygısız, *Örgütsel Bilgelik* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2019), 37, 38.

4 'Asım Şehâde Ali - Osman Cemil Kasım, "el-İftirâdu'l-Müsbak Mefhûmen Tedavüliyyen fi'l-Fikri'l-Lugavî 'inde'l-Arabî'l-Kudâmâ", *Mukârabât fi'l-Lisâniyyât ve'l-Edebiyyât Beyne't-Taklîd ve't-Tecdîd*, ed. Muhammed Sabrî Şehirî vd. (Malezya: IUM Press, 2015), 1/41-58; 'Amr Hâtir Vehdân, *Zâhiratü'l-İftirâdâtü'l-Musbeke 'inde'n-Nuhhâtü'l-Arab* (Kuveyt: Câmî'atü'l-Kuveyt, 2018); Abdülkerim Ka'dî el-'Uteybî, "el-İftirâdu'l-Müsbak Beyne't-Turâsî'l-Arabî ve'l-Lisâniyyâtü'l-Hadîse", *Cusûr* 8 (Ocak 2021).

5 Berke Vardar vd., *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980), 117.

6 B. Kryk-Kastovsky, "Legal Pragmatics", *Concise Encyclopedia of Pragmatics*, ed. Jacob L. Mey (Oxford: Elsevier, 2009), 513-514.

7 Caffi, "Pragmatic Presupposition", 761.

8 Kryk-Kastovsky, "Legal Pragmatics"; 513-514.

9 Zeynel Kiran - Ayşe Eziler Kiran, *Dilbilime Giriş* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2001), 228.

10 Bussmann, *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*, 937; David Crystal, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (USA/UK: Blackwell Publishing, 2008), 384-385.

bunlardan sonuç çıkarma meselesinden daha fazlasıdır. Nitekim bu önvaryayım, konuşmacı ve muhatapın karşılıklı aktif iletişimi ve dilin gerçek kullanımıyla ilgilidir. Zira önvaryayım, dil kullanıcılarının aktif etkileşimiyle ortaya çıkan edimbilimsel bir olgudur.¹¹

1.1. Önvaryayımın Türleri

Önvaryayımın kaynaklık yapması bakımından önvaryayımın farklı türleri vardır. Aşağıda ele alınacak olan önvaryayım türleri George Yule tarafından şöyle açıklanmıştır.¹²

Varlıksal önvaryayım: Konuşmacı tarafından kullanılan herhangi bir isim veya isim tamlamaları ve belirtili isim öbekleri bir varlık veya kavramın mevcudiyetini gerekli kılar. Konuşmacı böyle bir isim kullandığı zaman kullandığı ismin gösterdiği varlığı muhatapının bildiğini varsaymaktadır. Örneğin: “Ahmet’i gördün mü?” ifadesi, Ahmet isminde bir kişinin var olduğu ve muhatapın Ahmet isminde bir kişiyi tanıdığı önvaryayımını barındırmaktadır.

Olgusal önvaryayım: Bilmek, fark etmek, pişman olmak, memnun olmak gibi fiillerin kullanılmasıyla ortaya çıkan önvaryayım türüdür. Örneğin; “Ahmet’in hasta olduğunu bilmiyordum.” ifadesi, Ahmet’in hasta olduğu önvaryayımını örtük olarak dile getirmiştir.

Sözlüksel önvaryayım: Bırakmak, başarmak, yine, başlamak gibi bir sözcük tarafından tetiklenen önvaryayım türüdür. Örneğin; “Ahmet yine birinci oldu.” cümlesinde Ahmet’in daha önce de birinci olduğu önvaryayımını bulunmaktadır.

Yapısal önvaryayım: Cümlelerin bir kısmının başka bir kısmını yapısal olarak önvaryaymasıdır. Bu türde önvaryayılan hükmün doğruluğu otomatik olarak kabul edilmiş olur. Kim, ne zaman, nerede ve nasıl soru edatları bağlı bulunduğu eylemin gerçekleştiği önvaryayımını barındırır. Örneğin; “Ahmet ne zaman ayrıldı?” Söylemi Ahmet’in ayrıldığı önvaryayımını doğrulamış bulunmaktadır.

Yapısal önvaryayım ile muhatapın, eylemin gerçekleştiğini zorunlu olarak kabul etmesi sonucu doğabilir. Örneğin; bir trafik kazasında olaya tanıklık eden kişiye, hâkimin “Araç kırmızı ışıkta geçtiğinde aracın hızı ne kadardı?” sorusu, aracın kırmızı ışıkta geçtiği önvaryayımını otomatik olarak doğru göstermektedir.

Olgusal olmayan önvaryayım: Hayal etmek ve zannetmek gibi fiillerin tetiklediği önvaryayım türüdür. Varsayılan şeyin doğruluğu yoktur. Örneğin; “Zengin olduğumu hayal ettim.” ifadesi, zengin olmadığım önvaryayımını içermektedir.

Karşı Olgusal Önvaryayım: Bu türde, önvaryayılan vakiya ters düşmektedir. Genellikle -saydı -seydi kipleriyle ifade edilir. Örneğin; “Eğer genç olsaydım bu ağırlığı kaldırayırdım.” ifadesinde artık genç değilim önvaryayımını vardır.¹³

1.2. Önvaryayım Tetikleyicileri

Önvaryayımın konuşmacı ve muhatap arasında oluşabilmesi için öncelikle her ikisinin de arka planda ortak dil ve aynı veya benzer sosyal ve kültürel bilgileri paylaşmaları gerekir. Bu durum sağlandıktan sonra önvaryayımın gerçekleşmesi yapısal, varoluşsal veya sözlüksel bazı tetikleyicilere ihtiyaç duymaktadır. Bu tetikleyicilerin bir kısmı dilin yapısal özellikleriyle bir kısmı sözcüklerin anlamıyla ilgilidir. Levinson’un bazı ana başlıklarda topladığı önvaryayım tetikleyicileri şöyledir:¹⁴

Kesin Tanımlamalar (Definite Descriptions): Özel isimler ve zamirler gibi gönderimi belli olan isimlerle tetiklenir. “Kırmızı şapkalı adamı gördüm.” Önvaryayım: Kırmızı şapkalı bir adam vardır.

Olgusal Eylemler (Factive Verbs): Fark etmek, pişman olmak, bırakmak, görmek vb. fiillerle tetiklenir. “Onun hasta olduğunu fark etmedim.” Önvaryayım: O şimdi hasta.

Sezdirimsel Eylemler (Implicative Verbs): Başarmak, unutmak gibi farklı anlamları sezdiren fiillerin kullanılmasıyla oluşmaktadır. “Ahmet, tıp fakültesine yerleşmeyi başardı.” Önvaryayım: Ahmet tıp fakültesine yerleşmek için çabalıyordu.

Durum Değiştirme Fiilleri (Change of State Verbs): Durum bildiren fiillerle tetiklenmektedir. “Kissinger, dünyayı yönetmeye devam etti/devam etmedi.” Önvaryayım: Kissinger dünyayı yönetiyordu.

Yinelemeler (Iteratives): Yine, bir daha, başka zaman ve geri gelmek gibi sözcüklerle tetiklenir. “Uçan daire yine geldi/gelmedi.” Önvaryayım: Uçan daire daha önce gelmişti.

Yargılama Fiilleri (Verbs of Judging): Suçlamak, kınamak, eleştirmek, takdir etmek, övmek, itiraf etmek ve affetmek gibi fiillerle tetiklenir. “Ahmet, konuşmasını kestiği için onu kınadı.” Önvaryayım: Ahmet konuşmanın kesilmesini kötü bir şey olarak düşünmektedir.

Zaman İfadeleri (Temporal Clauses): Zamanla ilgili kavramlar tarafından tetiklenir. “Stravson doğmadan önce Frege önvaryayımına değinmişti.” Önvaryayım: Stravson doğmuştur.

Ayrık Cümleler (Cleft Sentences): Ayrık cümleler, cümlede bir ögeyi daha fazla öne çıkarmak veya vurgulamak istendiğinde kullanılır. Orijinal cümlelerin öğeleri vurgulanmak veya öne çıkarılmak istenen ögeye göre birbirinden ayrılır.¹⁵ Orijinal cümle: “Ahmet sınavda başarılı oldu.” Ayrık cümle: “Sınavda başarılı olan Ahmet’ti/ Ahmet değildi.” Önvaryayım: Sınavda bir kişi başarılı olmuştur.

Vurgulu Bileşenleri Olan Örtük Ayrıklar (Implicit Clefts with Stressed Constituents): İki ayrık yapıdan ortaya çıkan belirli varsayımlar, aynı zamanda, bir bileşenin vurgulanmasıyla da tetiklenebilmektedir. Vurgulu bileşenler, kalın yazı tipleri, altı çizili yazı tipleri, italik, büyük

11 Jacob L. Mey, *Pragmatics - An Introduction-* (USA: Blackwell, 2001), 28.

12 George Yule, *Pragmatics* (Hong Kong: Oxford University Press, 1996), 27-29.

13 Yule, *Pragmatics*, 27-29.

14 Stephen Levinson, *Pragmatics* (New York - USA: Cambridge University Press, 1983), 181-184.

15 <https://www.renzihoca.com/ingilizcede-ayrik-tumceler-cleft-sentences> (Erişim 11.02.2023).

harfler vb. yöntemlerle daha net hale getirilerek önvaryayım tetiklenmektedir.¹⁶ "Dilbilim CHOMSKY tarafından icat edildi/edilmedi." Cümlede "CHOMSKY" kelimesi vurgulanmış ve bu sözcekteki "dilbilimi birisi icat etti" önvaryayımını tetiklemiştir. Chomsky dilbilimi icat etse de etmese de, önvaryayım değişmemektedir.

Karşılaştırmalar ve Karşıtlıklar (Comparisons and Contrasts): Söylemi oluşturan parçacıklardan muhatabın olumlu veya olumsuz tepki ve tutumuna sebep olan kelimelerle gerçekleşir. "Câhız, Cürcânî'den daha önce yaşamış bir dilcidir." Önvaryayım: Cürcani bir dilcidir. "Ahmet, adama ayı gibi güçlü diye söyledi. Adam da Ahmet'e kızdı." Önvaryayım: Adama göre ayı kötü bir şeydir.

Sınırlayıcı Olmayan Cümlecikler (Nonrestrictive Relative Clauses): "MÖ 2800-2650'de gelişen Proto-Harrappanlar büyük tapınak inşaatçılarıydı./değildiler." Önvaryayım: Proto-Harrappan medeniyeti MÖ 2800-2650'de gelişmiştir.

Karşı Olgusal Koşullar (Counterfactual Conditionals): "Hannibal'in yalnızca on iki fili daha olsaydı, Roman dilleri bugün var olurdu/olmazdı." Önvaryayım: Hannibal'in on iki fili daha yoktu.

Sorular (Questions): "Newcastle İngiltere'de mi yoksa Avustralya'da mı? Önvaryayım: Newcastle İngiltere'de veya Avustralya'dadır.

"Sempozyumdaki dilbilim profesörü kimdir?" Önvaryayım: Sempozyumdaki birisi dilbilim profesörüdür.

Olgusal Olmayan Eylemler (Non Factive Verbs): Sanmak, inanmak, zannetmek, farz etmek, hayal etmek, istemek vb. fiillerle tetiklenmektedir. "Fransızca bildiğimi farz ettim" Önvaryayım: Fransızca bilmiyorum.

Yazar veya konuşmacı önvaryayım tetikleyicilerini kullanarak, metin veya konuşma boyunca olumlu/olumsuz bir önyargı oluşturarak muhatabının konuyu farklı yorumlamasına yön verebilir.¹⁷ Zira önvaryayım sözlemlerin gömülü konumlarında indüklenebilmektedir.¹⁸

2. ARAP DİLİNDE ÖNVARYAYIM

Önvaryayım dilbilimsel bir kavram olmasından dolayı tüm dillerde işlevsel ve kavramsal karşılığı bulunması kaçınılmazdır. Arap dilinde önvaryayım, İngilizce "presupposition" kelimesinin birebir çevirisi olarak الافتراض المسبق veya الافتراض السابق kavramlarıyla karşılık bulmaktadır.¹⁹ Klasik Arap dili kaynaklarında, muktezây-ı hâle bağlı olarak cümle öğelerinin dizilişinde veya çeşitli değişikliklere uğramasında modern dilbilimsel bir kavram olan önvaryayımına bağlı hususların esas alındığı göze çarpmaktadır. اعتقاد المتكلم، علم المخاطب/السامع، معهود للمخاطب/للسامع، العهد الذهني، gibi kavramlar, araştırmada başvurulan kaynaklarda önvaryayımın işlevini yansıtmaları bakımından önem arz etmektedir.

Bu kelimelerin doğrudan önvaryayım teriminin karşılığı olmadığı söylenebilir. Gerçekten de bu kelimeler doğrudan önvaryayımın birebir karşılığı olmamakla beraber bu kavramlar aracılığıyla önvaryayımına dayalı anlamlar klasik kaynaklarda keşfedilmiştir. Zira zikredilen kavramlar, "muhatabın bilmesi, konuşmacının inancı ve konuşmacı ve muhatabın önceden bildikleri ortak şey" anlamlarında olup Klasik kaynaklarda önvaryayım kullanımının keşfi adına önem arz etmektedir.

Arap dilinde bazı kelime yapıları, cümle tipleri ve edatlar muktezây-ı hâle bağlı olarak önvaryayım tetikleyicisi olarak önvaryayımına bağlı anlam niteliği taşımaktadır.

2.1. Muktezây-ı Hâl

Muktezây-ı hâl, hal, bağlam ve muhatabı kapsayan belagat ilmi terimlerindedir. Belagat, sözün fesahat koşulları sağlanmasıyla beraber muktezây-ı hale uygun olmasıdır. Bağlam çeşitlilik gösterdiği gibi muhataplar da çeşitlilik göstermektedir.²⁰ Dolayısıyla söylemin de muhatabın hallerinin ve bağlamın değişmesine bağlı olarak ona uyum sağlanması gerekmektedir. Bu ise belagatın en önemli özelliğidir. Ayrıca hal, belli bir doğrultuda konuşmaya sebep olan şeydir.²¹ Örneğin; muhatap münkir ise tekide ihtiyacı var demektir. Böyle bir muhatapla konuşan kişinin söyleminde tekid edatı kullanması halin bir gereğidir.

Muktezây-ı hal kavramı, belagat ilminin temel kaynaklarında belagatın ve meani ilminin tanımıyla ilişkili olarak kullanıldığı görülmektedir. Konuşmacının muktezây-ı hale bağlı olarak ifadelerinde bazı tercihlerde bulunması onun belâğ olduğunu bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Önvaryayımın alakalı olması hasebiyle, kişi, söylem konusunu bilen bir kişiyle iletişimde bulunduğu sırada marife isimleri tercih etmek ve hazif yapmak gibi çeşitli kullanımlara başvurduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda; muktezây-ı hâle muvafık olarak konuşmacının söylemini oluştururken kullandığı ta'rif, hazif, istidrak, ihtisar, ittisa', te'kid ve kat'u'n-na't konularının önvaryayım barındırdığı tespit edilmiştir.

2.2. Ta'rif

Ta'rif, isimlerin marifeliğini ifade eden sözcüktür. Marife isimler, bir şeyin kendisine gönderimde bulunduğu kelimelerdir. Marife ile bilinen şey kastedilmektedir. Bilinme ise muhatapla ilgili bir durumdur. Zira "Marife, muhatabın bildiğidir."²² Marifenin zıddı ise nekredir. Nekre, muhatabın bilmediği bir şeyi konuşmacının söylemesidir. Örneğin; "في داري رجل" "Evimde bir adam vardır." ifadesinin anlam ihtimallerinden birisi de adamın konuşmacı tarafından bilindiği halde muhatap tarafından bilinmediği varsayımdır. Konuşmacı, muhatabının bilmediğini varsaydığı için muktezây-ı hale uygun olarak adam kelimesini nekre ifade etmiştir.²³

16 Erwin Oktoma - Styfanus Mardiyono, "The Analysis of Presupposition in The Short Stories of Silvester Goridus Sukur", *Journal of English Education* 2/1 (December 2013), 74.

17 Lutfiyyatun Thoyyibah, "Presupposition Triggers: A Comparative Analysis Between Oral News And Written Online News Discourse", *Journal of Applied Linguistics and Literary* 1/2 (September 2017), 14.

18 Bart Geurts, *Presuppositions And Pronouns* (Amsterdam - Lausanne - New York - Oxford - Shannon - Singapore - Tokyo: Elsevier, 1999), 20.

19 George Yule, *et-Tedâvuliyye Pragmatics*, çev. Kusay el-Attâbî (Lübnan: Arab Scientific Publishers, Inc. S.A.L. 2010), 51.

20 Behâuddin es-Subkî, *'Arûsu'l-Efrâh fi Şerhi Telhisi'l-Miftâh*, thk. Abdulhamîd Hindâvî (Beirut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 2003), 90, 91.

21 İbn Abdilhak el-Umeriyyî et-Tarâbulûsî, *Dureru'l-Ferâidi'l-Müstahsene fi Şerhi-i Manzûmeti ibni's-Şihne (fi 'Ulûmi'l-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedi')*, thk. Süleyman Hüseyin el-Umeyrât (Beirut: Dâr İbn Hazm, 2018), 163,164.

22 Ebu'l-Hasen es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî, *el-Hâşiyetu 'ala'l-Keşşâf li'z-Zemaşerî*, thk. Raşid b. Ömer E'radî (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2012), 181.

23 Muvaffaku'd-Dîn Ebi'l-Beka Ya'îş b. Ali İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, nşr. Emîl Bedî Yâkup (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001), 3/347.

Marifelik, sonradan meydana gelen bir durumdur. Çünkü ilk etapta isim nekredir ve gönderimde bulunduğu varlık açısından kapalıdır. Sonra belli bir varlığa gönderimde bulunacak şekilde nekre olan o kelime marifeye dönüşür. Örneğin "رجل" kelimesi bütün erkek cinslerini tanımlarken; marifelik diğer bir ifadeyle muhatabın bilmesiyle hasıl olan bilinirlik kelimeye oluştuğunda konuşmacı "الرجل" kelimesini kullanır. Çünkü "الرجل" kelimesi artık erkek cinsinden hem konuşmacının hem de muhatabın bildiği bir kişiye özgü olmuştur.²⁴

Arapça'da yaygın kullanımda mübteda marife, haber ise nekredir. Mübteda yani hakkında konuşulan varlık muhatap tarafından bilindiği için marifedir. Konuşmacı, muhatabın bildiğini varsaydığı için mübtedayı marife olarak ifade eder. Ancak haber muhatabın bilgisi dışında olup bildirim ifade edeceği için nekredir.²⁵

İsimlerde marifelik, varoluşsal önvaryım türü ve kesin tanımlamalar tetikleyicisi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Zira isimlerin konulması müsemmaların varlığını gerektirir.²⁶ Marife isimler; lâm-ı ta'rîf alan isimler, özel isimler, zamirler, işaret isimleri, ismi mevsuller ve bu isimlere muzaf olan kelimelerdir. Önvaryım tetikleyicisi olarak marifeliğe şu örnekler verilebilir:

Marife kelimelerden olan *lam-ı ta'rîf'li isimler*, Arap dili ilimlerinde önvaryımla ilişkilendirilebilecek bazı özelliklere sahiptir.²⁷ Arap dilcileri, lâm-ı ta'rîfli isimleri muhatabın duyusal veya bilişsel bilmesine göre el-'ahdiye ve el-cinsiyeye olmak üzere ikiye ayırmışlardır.²⁸ Lâm-ı ta'rîf, konuşmacı ve muhatap arasında önceden paylaşılan örtük ve kesin bilgiye bağlı olarak kullanılmaktadır.²⁹

Önvaryımla doğrudan ilişkili bulunan lâm-ı ta'rîf el-'ahdiye'de bulunan 'ahd kelimesi, konuşmacı ve muhatap arasında konuşma eyleminden önce paylaşılan ve dolaysız anlaşılan kesin bilgidir.³⁰ Lâm-ı ta'rîf el-'ahdiye, zihinsel olarak önceden bilinen nesnelere gönderimde bulunmak için kullanılmaktadır.³¹ Lâm-ı ta'rîf, bir varlık türünün fertlerinden bilinen birisini gösteren kelimeye dâhil olur. Gönderici, bununla alıcının önceden bildiği bir varlığa gönderimde bulunur. Örneğin; ﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ﴾ "Allah sizin için (bu) dini seçti."³² Ayetteki din kelimesinin anlamını muhatapların önceden bilmesi ve bu bilme durumunun Allah tarafından bilinmesi ve tabiri caizse hesaba katılması 'ahd-i zihnin oluşmasına sebep olmuştur. Bu durumda muktezây-ı hâle uygun olması için din kelimesi ayette lâm-ı ta'rîfli olarak geçmiştir.³³ Zira ayette zikredilen dini daha önce Hz. İbrahim as. ve Hz. Yakub as. çocuklarına tavsiye edip anlattıkları için onlar o dini biliyorlardı.³⁴ Ayette kullanılan lâm-ı ta'rîf "Seçilen bir din vardır ve muhataplar o dini önceden biliyorlardı." önvaryımını barındırmaktadır. Görüldüğü üzere varoluşsal önvaryım tahakkuk etmiş ve lâm-ı ta'rîf önvaryım tetikleyicisi olmuştur.

Marife kelimelerden olan *zamirler* de kullanım gayeleri bakımından önvaryım tetikleyicisi olarak kabul edilebilir. Çünkü konuşmacı, muhatabın zamirle neyin veya kimin kast edildiğini bildiğini varsayarak zamirleri ismin yerine kullanır.³⁵ Bu sebeple zamirlerin gönderimde bulunduğu şeyi muhatap bildiği için muktezây-ı hâl konuşmacının ayrıca bir sıfat kullanmasına ihtiyaç bırakmamaktadır.³⁶ Zamirlerin kullanımı önvaryım tetikleyicilerinden kesin tanımlamalar sınıfında değerlendirilebilir. Zira bir söylemde zamir kullanılıyorsa önvaryım tahakkuk etmiş demektir. Aksi takdirde muhatap zamirle kimin veya neyin kast edildiğini anlamakta güçlük çekecektir. Örneğin; ﴿وَلَوْ يَخَافُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهِمَا مِنْ ذَنْبٍ﴾ "Eğer Allah, insanları kazandıkları yüzünden cezalandıracak olsaydı, onun üzerinde hiçbir canlı bırakmazdı!"³⁷ Ayetteki önvaryım, üzeri olan bir şeyin yani yeryüzünün varlığıdır. Zira *ظَهْرِهِمَا* ifadesindeki *مَا* zamiri, hem bağlam hem de muhatapların zamirini gönderimde bulunduğu varlığın yeryüzü olduğunu bilmelerinden dolayı³⁸ bir önvaryım barındırmaktadır. Zira zamirler ancak gönderimde bulunduğu varlığın muhatap tarafından bilinmesi durumunda kullanılabilir. Muhatabın anlamayacağı bir zamirin kullanımı, iletişimin amacına ulaşmasına ket vurmaktadır.³⁹

Arap dilinde *özel isimler* marifelikten dolayı önvaryım özelliği taşımaktadır. İletişimde özel ismin kullanımı, muhatabın bildiği varsayılan varlıkların onun zihninde canlanmasını ve belirmesini sağlamaktadır.⁴⁰ Muhatabın hakkında herhangi bir fikre sahip olmadığı özel ismi kullanmak, iletişimden beklenen faydayı temin edemeyecektir. Dolayısıyla özel isim kullanan konuşmacı, muhatabının o ismin gönderimde bulunduğu varlığı bildiğini varsaydığı için o ismi kullanmaktadır. Örneğin; ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ﴾ "Muhammed, ancak bir peygamberdir."⁴¹ Ayette kast edilen Muhammed'in kim olduğu tüm muhataplar tarafından bilindiği için muktezây-ı hâle uygun olarak özel isim kullanılmıştır. Aksi takdirde özel ismin kullanılması yersiz olurdu. Nitekim muhataplar "hangi Muhammed ya da Muhammed kim?" gibi sorularla bir araştırmaya girişmemişlerdir. Ayet, Muhammed isminde bir kişinin var olduğu ve muhataplar tarafından bilindiği önvaryımını barındırmaktadır.

24 Ebû Saîd es-Sîrâfî Hasan b. Abdullah b. el-Merzubânî, *Şerhu Kitâbi Sibeveyh*, nşr. Ahmed Hasan Mehdehî-Ali Seyyid Ali (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008), 1/162.

25 'Amr b. Osman b. Kamber Ebû Bişr Sibeveyh, *el-Kitâb*, nşr. Abdusselâm Muhammed b. Harun (Kâhire: Mektebetu'l-Hancî, 1988), 1/47; Burhanuddin İbrahim b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyüb b. Kayyim el-Cevziyye, *İrşâdu's-Sâlik ilâ Halli Elfiyyeti İbn Mâlik*, thk. Muhammed b. 'Avd b. Muhammed es-Suhelî (Riyad: Edvâu's-Selef 1954), 172; Yusuf Akçakoca, *Arap Dili Sözdiziminin Anlambilim Boyutu - Cümle Öğeleri, Kurgusu ve Anlam* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019), 146-177.

26 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufassal*, 3/352.

27 Geniş bilgi için bkz. Yusuf Akyüz, *Arap Dilinde Edibilim* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 113-118.

28 Muhibbuddin Muhammed b. Yusuf b. Ahmed el-Ma'rûf bi Nâzirî'l-Ceyş, *Şerhu't-Teshîl el-Müsemma Temhîdu'l-Kavâ'id bi Şerhi Teshîl'l-Fevâ'id*, nşr. Ali Muhammed Fâhir vd., (Kahire: Dâru's-Selâm, 2007), 825; Cemaluddin Ebû Muhammed Abdullah b. Yusuf b. Hişâm en-Nahvî, *Şerhu Şuzûri'z-Zeheb fi Ma'rifeti Kelâmi'l-'Arab*, nşr. Muhammed Ebû Fadl 'Âşûr (Beyrût: Dâru İhyâi-Turâsi'l-'Arabî, 2001), 84.

29 Celâluddîn Ebû 'Abdillah Muhammed b. Sadettîn b. Ömer Hatip el-Kazvîni, *el-İdâh fi 'Ulûmi'l-Belâğa*, nşr. İbrahim Şemseddin (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 47.

30 Muhammed 'İyd, *en-Nahvu'l-Musaffâ* (Kahire: 'Alemlü'l-Kütüb, 2009), 154.

31 Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Hem'u'l-Hevâmi' Şerhu Cem'il-Cevâmi'*, nşr. Ahmed Şemsuddîn (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), 1/63.

32 el-Bakara 2/132.

33 Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed el-Mulekkab bi Nuriddin, *Şerhu'l-Câmi 'Alâ Fusûsi'l-Hikem*, nşr. Âsim İbrahim el-Keyyâfî (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004), 209.

34 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi' u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, thk. 'Abdullah b. 'Abdulmuhsin et-Turkî (Kahire: Dâru Hecr, 2001), 2/584.

35 Sibeveyh, *el-Kitâb*, 2/6.

36 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufassal*, 2/247.

37 Fatır 35/45.

38 Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs Ebû Bekr, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, nşr. Muhammed es-Sâdik Kamhâvî (Beyrût: Dâr İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 1992), 3/43; Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yezid el-Muberrid, *el-Kâmil fi'l-Luğâ ve'l-Edeb*, nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Kâhire Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1997), 2/209.

39 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufassal*, 3/348.

40 el-Kazvîni, *el-İdâh fi 'Ulûmi'l-Belâğa*, 42.

41 Âl-i 'İmrân 144.

Önvarsayım tetikleyicisi olan diğer bir marife isim ise *İsm-i mevsullerdir*. İsm-i mevsuller, bazen öncesinde geçen marife bir ismi açıklamak veya muhatap açısından tanınır hale getirmek bazen de sıla cümlesiyle beraber bir varlığı göstermek için kullanılır ve marifeliği sıla cümlesiyle kazanır. Açıklanan kelime yani mevsul ve sıla cümlesi aynı varlığı göstermektedir.⁴²

Sıla cümlesi, yüceltme ve korkutma bağlamı dışında söyleyenine bakılmaksızın cümlenin anlamı muhatap tarafından bilinmeli ve doğrulanma ve yalanlanma ihtimali taşıyan bildirim cümlesi olmalıdır.⁴³ Zira konuşmacı, mevsulu söylemeden önce getireceği sıla cümlesinin hükmünün ve bu hükmün mevsule ait olduğunun muhatap tarafından bilindiğine inanması gerekir.⁴⁴ Muhatap, önceden bildikleri üzerine inşa edilen bir açıklama cümlesiyle söyleme konu olan müphem şeyi bileceği düşünüldüğünden sıla cümlesi kullanılarak dinleyicinin mevsuyu veya kişiye hatırlaması sağlanır. Böylece muhatabın bilmediği bir varlık, sıla cümlesiyle bilinin hale getirilerek o varlık hakkında muhataba bilgi verilmektedir. Örneğin; *الَّذِي كَانَ مَعَنَا أَنَسَ رَجُلًا عَلِيمًا*. “Dün bizimle beraber olan kişi, bilgini bir adamdır.”⁴⁵ Burada konuşmacı ve dinleyici arasındaki önvarsayım, söylemin “Dün bizimle beraber olan kişi” kısmıdır. Konuşmacı ve muhatap arasındaki bu önvarsayım sayesinde söylem, iletişimin tarafları için bir anlam kazanmıştır. Söylemin muktezây-ı hâle uygun olması yani muhatabın haline uygun olması ve muhatapta makes bulması için konuşmacı bu önvarsayımı kullanması gerekmektedir. Bu sayede muhatabına mesajını tam iletebilmektedir. Zira muhatap, paylaşılan örtük bilgi ile söylemi yorumlayabilmektedir. Sıla cümlesinin barındırdığı önvarsayım olmazsa muhatap açısından söylem anlamsız kalacaktır. İsm-i mevsuller hem kesin tanımlamalar hem de ayrı cümle tetikleyicisi olarak işlev görmektedir. Bu cümle “bizimle dün birlikte olan bir kişi vardı” önvarsayımını tetiklemektedir.

Arapçada *işaret isimleri* marife isimlerden olup hazırda görünen veya hazır konumunda olan belli bir varlığı göstermektedir.⁴⁶ Dolayısıyla bu isimleri kullanan kişi, yanında mevcut olan bir şeyi göstermek için kullanmaktadır.⁴⁷ Bu tanım, işaret isimlerinin kullanımının önvarsayımı gerekli kıldığını göstermektedir. Zira olmayan bir şey için işaret söz konusu değildir.

İşaret isimleri, muhatabın gözüyle veya duyularıyla bildiği bir varlığı gösterdiği için marife kabul edilmiştir.⁴⁸ Ayrıca bu isimler nekre olmadıkları için muzaf olmayı kabul etmezler.⁴⁹ Konuşmacı, işaret yoluyla bir şeyin muhatabının zihnine tam bir şekilde getirilmesini ve diğerlerinden ayrıştırılmasını sağlamaktadır.⁵⁰ Örneğin; *﴿وَعِذَّا كِتَابًا أُتْرُنَا﴾* “Bu, indirdiğimiz kitaptır.”⁵¹ Ve *﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾* “İşte bu, o Kitabıdır ki, onda şüphe yoktur.”⁵² Bu iki ayette kullanılan işaret isimleri hem Allah (cc) hem de muhatabı veya muhatapları açısından bilinen Kur'an'ın göstermektedir.⁵³ Ayetlerdeki işaret isimleri bilinen bir kitabın varlığı önvarsayımını tetiklemektedir. Zira muhataplar ayette kast edilen kitabın ellerindeki Kur'an olduğunu bilmektedirler. Ayetin taşıdığı mesajın amacına ulaşması için muhatapların halinin gözetilmesi Kur'an belagatının önemli bir özelliğidir. Ayette kullanılan işaret isimleri muktezây-ı hâle uygun olarak muhataplar açısından bilinmeyen bir varlığa değil doğrudan bildikleri Kur'an'a işaret etmektedir. Ayrıca ayette muktezây-ı hâlin bir gereği olarak kullanılan işaret isimlerinin önvarsayımına bağlı anlam özelliği de taşıdığı gözükmektedir.

Arap dilinde marifeliği ile önvarsayım özelliği taşıyan diğer isim türü *muzaf* isimlerdir. Muzaf olan mübhem bir isim, izafet yoluyla muhatap açısından bilinin hale getirilebilmektedir. İzafette asıl olan nekre bir ismin, konuşmacı ve muhatap arasında zahirde gözükmeyen ortak bir arka plana dayalı marife olan bir isme bağlanmasıdır.⁵⁴ Diğer bir ifade ile konuşmacı ve muhatap arasında önceden paylaşılan bilgiye yani önvarsayımına bağlı olarak konuşmacı, söylem konusunu muhatabın zihin dünyasında canlandırabilir ve onun için tanınır hale getirebilir.⁵⁵ Örneğin; *رَأَيْتُ غُلَامًا زَيْدِي فِي السُّوقِ*. “Zeyd'in kölesini çarşıda gördüm.” Konuşmacı bu ifadeyi söylediğinde muhatap direkt olarak hangi köle olduğunu bilmektedir. Çünkü konuşmacı muktezây-ı hâle riayet ederek genel bir kavramı muhatabın bildiği bir varlığa izafe ederek özelleştirmektedir.⁵⁶ Bu cümle “Zeyd'in kölesinin var olduğu ve muhatabın Zeydi ve Zeyd'in bir kölesinin olduğunu bildiği” önvarsayımını barındırmaktadır.

Marife isimlerin kullanım gayeleri ve anlam boyutuyla ilgili klasik kaynaklarda yapılan açıklamalara istinaden şu sonuca varılabilir. Bu isimler bir yönüyle muktezây-ı hâlin bir neticesi olarak kullanılmaktadır. Bir yönüyle de önvarsayım niteliğini hazir. Dolayısıyla marife isimlerin söylemde tercih edilmesi muktezây-ı hâlin önvarsayımına bağlı anlam özelliği taşıdığı göstermektedir. Bu başlıkta marife isimlerin, varoluşsal önvarsayım türünde ve kesin tanımlamalar tetikleyicisi kısmında değerlendirilebileceği kanaatine varılmıştır.

2.3. Hazif

Hazif, sözlük anlamı olarak bir şeyin bir tarafını kesip ayırmak anlamındadır.⁵⁷ Terim olarak, anlamı bozmayacak şekilde cümleden fazlalıkları çıkarmaktır.⁵⁸ Söylemde örfe dâhil olan ve muhatap tarafından bilinen şeyler hazfedilebilir.⁵⁹ Bu kurala binaen muhatap amaçlanan

42 Ebu'l-Feth Osman İbn Cinnî, *Sırru Sinâ'ati'l-İrâb*, thk. Hasan Hindâvî (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1993), 353; Ebu'l-Hasen Nûruddîn Alî b. el-Hüseyn b. Alî el-Bâkûlî el-İsfahânî, *Şerhu'l-Lume' il'İ-Esfehânî*, thk. İbrâhîm b. Muhammed Ebû 'Abbâh (es-Su'ûdiyye: İdaratu's-Sekâfe ve'n-Neşr, 1990), 748-750.

43 Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Mufasssal fî San'ati'l-İrâb*, thk. Alî bû Mulhem (Beirut: Meketbetu'l-Hilâl, 1993), 183; Abdullah b. Ahmed el-Fâkihî, *Şerhu Kitâbi'l-Hudûd fî'n-Nahv*, nşr. el-Mutevellâ Ramazan Ahmed ed-Demîrî (Kâhire: Meketbetu Vehbe, 1988), 154.

44 Radiyyuddîn Muhammed b. Hasan el-Esterâbâdî, *Şerhu Kâfiyet-i İbni'l-Hâcib*, nşr. Emîl Bedî Yakub (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971), 3/91.

45 el-Kazvîni, *el-İdâh fî 'Ulûmi'l-Belâğa*, 43; Hâlid b. Abdullâh el-Zeherî, *Şerhu't-Tasrîh 'ala't-Tavdîh*, nşr. Muhammed Bâsîl 'Uyûni's-Sûr (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971), 1/168.

46 İbnu'n-Nâzım Ebû Abdillâh Bedruddîn Muhammed b. el-İmam Cemaluddîn Muhammed b. Mâlik, *Şerhu İbni'n-Nâzım 'ale Elfiyyeti İbni Mâlik*, nşr. Muhammed Bâsîl 'Uyûni's-Sûd (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000), 51; Ebû Hayyân el-Endelûsî, *et-Tezyîl ve't-Tekmil fî Şerhi Kitâbi't-Teshîl*, nşr. Hasan Hindâvî (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1998) 3/181.

47 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 2/352.

48 Ebû Bekr Muhammed b. Sehl İbn Serrâc el-Bağdâdî, *el-Usûl fî'n-Nahv*, nşr. Abdülhüseyn el-Fetelî (Beirut: Muessetu'r-Risâle, 1996), 1/26; İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 2/248.

49 İbnu'n-Nâzım, *Şerhu İbni'n-Nâzım 'ale Elfiyyeti İbni Mâlik*, 52.

50 el-Kazvîni, *el-İdâh fî 'Ulûmi'l-Belâğa*, 44.

51 el-En'âm 6/155.

52 el-Bakara 2/1.

53 Ebû Hayyân el-Endelûsî, *et-Tezyîl ve't-Tekmil fî Şerhi Kitâbi't-Teshîl*, 3/208.

54 Cemaluddîn b. Osman b. Ömer b. Ebû Bekr el-Mısırî İbn Hâcib, *el-Emâlî*, nşr. Fahr Salih Süleyman Kadâre (Beirut: Dâru'l-Cil, 1989), 1/388.

55 el-Kazvîni, *el-İdâh fî 'Ulûmi'l-Belâğa*, 49.

56 Bân el-Hafâcî, *Murâ'atu'l-Muhâtab fî'n-Nahvi'l-Arabî* (Beirut: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, 2008), 138.

57 el-Hafâcî b. Ahmed el-Ferâhidî, *Kitâbu'l-'Ayn*, thk. Abdülhamîd Hindâvî (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 1/297; Muhammed b. Mükerrem b. Manzûr el-İfrîkî el-Mısırî, *Lisânu'l-'Arab*, thk. 'Abdullâh 'Aliyyul-Kebir vd. (Kahire: Dâru'l-Me'arif, t.y.), 2/812; Ahmet Keşç, *en-Nahv ve's-Siyâku's-Savtî* (Kahire: Dâr Garîb, 2006), 96, 97.

58 Râcî el-Esmer, *el-Mu'cemu'l-Mufasssal fî 'İlmi's-Sarf* (Beirut: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, 1993), 215.

59 Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yezid el-Muberrid, *el-Muktadâb*, nşr. Muhammed 'Abdulhalik 'Azîme (Kahire: el-Lectetu İhyâ'i't-Turâsî'l-İslâmî, 1994), 3/254.

anlamı biliyorsa Arapların ifadelerinde muktezây-ı hâle uygun olarak kısaltma ve îcâz yapıp az sözle yetindikleri bilinmektedir.⁶⁰ Diğer bir ifade ile hazfedilen kelimeyi muhatap bildiğinde hazif yapılmaktadır. Aksi takdirde cümle eksik kalmaktadır.⁶¹ Hazfin diğer bir boyutu da konuşmacının önvarsaydığı art alan bilgisini muhatabın kullanarak akıyla söylemi yorumlamasıdır. Çünkü hazif akli gönderimi gerektirir.⁶² Hazif bazen cümle yapısıyla ilgili olabilir. Zira konuşmacı, söylemin yapısından amaçlanan anlamı muhatabının anlayacağını varsaydığı için cümleyi oluşturan kelimelerden birini veya bir kaçını hazfedebilir.⁶³

Özet olarak muktezây-ı hâlin bir sonucu olarak yapılan hazif, birbirinden ayrılmaz iki temel üzerine inşa edilmiştir. İlki, hazfin kaynaklandığı sebebin muhatap tarafından bilinmesi; ikincisi, konuşmacının hazif yapmadan önce muhatabının hazfedilecek ögeyi bildiğine inancı gerekir.⁶⁴ Bu da ancak önvarsayım ile meydana gelmektedir. Konuşmacı, söyleminde örtük olan anlamların muhatabı tarafından bilindiği kanaatine vardığı anda hazif yapmaktadır. Böyle bir durumda hazif yapmamak muktezây-ı hâle ters düşmekte ve iletişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine ket vurmaktadır. Önvarsayım, dilin açık ve anlaşılır olmasıyla beraber iletişim esnasında dil ekonomisini de önemsemektedir. Bu ise Arap dilinde hazfin tanımını göstermektedir.

Konuşmacı ve muhatap arasında oluşan önvarsayımlardan dolayı cümle içinde bazı hazifler yapılmaktadır.⁶⁵ Konu, birkaç örnekle şöyle açıklanabilir:

Klasik Arap dilbiliminde hazfin önvarsayım ile ilişkili örneklerinden birisi cevap cümlesinin hazfidir. Şart cümlesinin cevabı, muhatabın cevap cümlesi hakkındaki önbilgisinden dolayı hazfedilebilir. Bu ise cevap cümlesinin bir karine veya bağlam çerçevesinde hazfedilmesiyle mümkündür. Yani cevap cümlesi hazfedildikten sonra onun anlamının anlaşılabilmesi için muhatap bir karine veya bağlama ihtiyaç duymaktadır.⁶⁶ Bu karine veya bağlam modern dilbilimdeki önvarsayımın gerçekleşmesine bağlıdır. Örneğin; ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ "Ve eğer üzerinizde Allah'ın ihsânı ve rahmeti olmasaydı ve şübhesiz ki Allah, Raûf, Rahîm olmasaydı."⁶⁷ Ayette لولا şartının cevabı olarak "sizi hemen azâba uğrattırdı" ifadesi gibi bir ifade takdir edilmiştir. Cümle yapısından takdir edilen bu kısmı dinleyici anladığı veya dinleyicinin anlayacağı bilindiği için o kısım hazfedilmiştir.⁶⁸ Ayette görülen cümle hazfi iletişimdeki dil ekonomisi ilkesine ve muktezây-ı hâle uygun olarak muhatabın anlayışına havale edilmiştir. Arapçanın yapısal özelliğiyle ilgili olan bu durum, önvarsayımın oluşmasına bağlı olarak ayette gözükmiştir.

Konuyla ilgili olarak kelimenin hazfi de Arap dilinde dikkat çeken bir husustur. Kelimenin hazfiyle ilgili olarak mübtedanın hazfi başta olmak üzere bir kaç örnek incelemek uygun olacaktır. Müsnedün ileyh olması sebebiyle mübtedanın hazfi müsnedün ileyh'in hazfinin gayeleri kapsamında ele alınacaktır.⁶⁹

Müsnedün ileyh'in hazfedilmesinin amaçlarından bazıları önvarsayım ile ilgilidir. Zira konuşmacı ve muhatap arasında paylaşılan, örtük ve kesin bilgiye dayanmaktadır. Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir: Bağlamın uygun olduğu koşullarda muktezây-ı hâl gözetilerek konuşmacı; müsnedün ileyh, belli ve bilinen bir varlık olduğunda, müsnedün ileyhi muhatabın dışındakilerden saklayıp başkalarının konuyu anlamasını engellemek istediğinde, yaygın kullanım sebebiyle bilinirlik kazanan müsnedün ileyhi tekrar zikretmek abes olduğunda, müsnedün ileyh, ahdiyet sebebiyle belirginleştirmede hazfedebilir.⁷⁰

Bu şartlar, modern dilbilim terimlerinden olan önvarsayımın kavramsal temelini oluşturmaktadır. Zira iletişimde önvarsayım konuşmacı ve muhatabı gereksiz pek çok detaydan koruyan zihinsel bir etkiliktir. Bu etkinlik sayesinde konuşmacı bazı şeyleri söylemez ve az sözle yetinir, muhatap da önceden bildiği şeyleri tekrar dinlemek gibi bir zahmette bulunmayıp söylemi kolayca anlar.

Mübtedanın hazfi veya zamirle ifade edilmesi, dinleyicinin mübteda hakkında önceden bilgi sahibi olmasıyla ilişkilidir. Konuşmacı, dinleyicinin önceden bilme durumunu hesaba katarak dinleyicinin, mübtedanın zikrine gerek duymayacağı kanaatine vardığı zaman mübtedayı hazf edebilir. Zira muhatabın haline binaen mübtedanın hazfi daha uygun görülür. Örneğin; Ramazan hilalini bekleyen bir topluluğa hilali gören kişinin "هذا الهلال والله "Yemin ederim ki hilal" ifadesini kullanarak "bu" işaret ismini hazfetmesi gibi. Cümlelerin dilbilgisi bakımından doğru formu هذا الهلال "Bu hilaldir." şeklindedir.⁷¹ Bu örnekte konuşmacı muhatapların hilali beklediklerini bildiği için bu hali dikkate alarak muktezây-ı hâle uygun bir şekilde doğrudan beklenti içinde oldukları şeyi zikretmiştir.

Arap dilinde mübtedanın hazfi gibi haberin hazfi de muhatabın mahzufun gönderimde bulunduğu şeyi bilmesine dayanılarak yapılmaktadır.⁷² Yani muhatabın hazfedilen ögeyi anlayabileceği varsayıldığında hazif yapılabilir.⁷³ Arap dilinde bazen bir cümlede bulunan iki yüklemden birincisi terk edilmektedir. Bu durum önvarsayım ile ilgili olarak gerçekleşmektedir. Çünkü muhatap ikinci haberden birincinin anlamını çıkarabilmektedir. Konuşmacı, muhatabının hazf edilen birinci haberi zikredilen ikinci haberden çıkarabileceğini varsaydığı için birinci haberi zikretmez.⁷⁴ Konuyla alakalı klasik Arap dilbiliminde pek çok örnek önvarsayım ile ilişkili olarak açıklanmıştır. Örneğin; Amr b. İmru'ul-Kays el-Ensâf

60 Ebu'l-Kâsim el-Hasen b. Bişr b. Yahyâ el-Âmidî, *el-Muvâzene Beyne Şi'r-i Ebî Temmâm ve'l-Buhtûri*, nşr. es-Seyyid Ahmet Sakr (Mısır: Dâru'l-Me'ârif, 1994), 194; Ebu'l-Hüseyn İshâk b. İbrahim b. Süleyman B. Vehb el-Kâtib, *el-Burhân fî Vücûhi'l-Beyân*, nşr. Hafî Muhammed Şeref (Kahire: Mektebetu's-Şebâb, 1969), 121.

61 Ahmed b. Abdurrahmân b. Muhammed b. Medâ el-Kurtubî, *Kitâbü'r-Red' ale'n-Nuhât*, nşr. Muhammed İbrahim el-Bennâ (Mısır: Dâru'l-İtisâm, 1979), 71.

62 Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer et-Teftâzânî, *Muhtasaru'l-Me'âni*, nşr. el-Hind Mahmud Hasan (Pakistan Karaçi: Mektebetu'l-Buşra, 2010), 133.

63 İbn Serrâc, *el-Usûl fî'n-Nahv*, 1/69.

64 Ebû İshâk İsmâ'üddîn İbrâhîm b. Muhammed b. Arabşâh el-İsferâyîni, *el-Etval Şerhu Telhîs-i Miftâhi'l-'Ulûm*, nşr. Abdulhamîd Hindâvî (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2001), 1/186.

65 Muhammed Ali et-Tehânevî, *Mevsû'atu Keşşâfi İstîlâhâtî'l-Fünûn ve'l-'Ulûm*, nşr. Rafîku'l-'Acem (Beyrut: Mektebetu Lübnân Nâşirûn, 1996), 1/632-636.

66 Yahya b. Ali b. Muhammed eş-Şeybânî et-Tebrîzî Ebû Zekerîyya, *Şerhu'l-Kasâidî'l-'Aşr* (Mısır: İdâratu-Tibâ'atî'l-Müniriyye 1352/1933), 263; Abdullah b. Sâlih el-Fevzân, *Deilfu's-Sâlik ilâ Efliyeti İbn Mâlik* (Mektebeti's-Su'ûdiyye: Dâru'l-Müslim, 1998) 3/62; Yakup Kızılkaya, *Arapçada Şart Üslubu Yapısal ve Anlamsal Analiz* (Ankara: İlahiyât, 2020), 134-137.

67 Nur, 24/20.

68 Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl el-Askerî, *Kitâbu's-Sinâ'ateyn -el-Kitâbetu ve's-Şi'r-*, nşr. Ali Muhammed el-Becâvî - Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Beyrût: Mektebetu'l-Asriyye, 1986), 182.

69 Ahmed b. İbrahim b. Mustafa el-Hâşimî, *Cevâhiru'l-Belâğa fî'l-Me'âni ve'l-Beyân ve'l-Bedi'*, nşr. Yûsuf es-Sumeylî (Beyrût: Mektebetu'l-Asriyye, 2008), 99.

70 el-Kazvîni, *el-İdâh fî 'Ulûmi'l-Belâğa*, 39; el-Hâşimî, *Cevâhiru'l-Belâğa fî'l-Me'âni ve'l-Beyân ve'l-Bedi'*, 103, 104.

71 el-Muberrid, *el-Muktadâb*, 4/129.

72 el-Muberrid, *el-Muktadâb*, 2/79.

73 İbn Serrâc, *el-Usûl fî'n-Nahv*, 1/67.

74 Ebî Zeyd Muhammed b. Ebî-Hattâb el-Kureşî, *Cemheratu Eş'ârî'l-Arab fî'l-Câhiliyye ve'l-İslâm*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Kahire: Nehdatu Mısır, 1981), 13.

تُحْنُ بِمَا عِنْدَنَا وَأَنْتَ بِمَا عِنْدَكَ رَاضٍ وَالرَّأْيُ مُخْتَلِفٌ

Düşünce farklı olsa da biz elimizdekinden sen de elindekinden memnunsun.

Cümlesinin aslı “biz elimizdekinden memnunuz sen de elindekinden memnunsun.” şeklindedir. Konuşmacı, önvaryıma dayanarak muhatabının birinci haberi ikinci haberden anlayacağını düşündüğü için hâlin bir gereği olarak onu hafzetmiştir.

Arap toplumunda cümle öğelerinden bazılarının hafzedilmesi yaygın kullanım haline geldiği için⁷⁵ iletişim esnasında konuşmacı ve muhatap arasında önvaryım gerçekleşmiş olmaktadır. Örneğin; البُرِّ بِسْتَيْنَ “Buğday altmışıdır.” Bu cümlede konuşmacı, sosyal hayatta varlığını sürdüren bazı örtük bilgilere dayanarak muhatabının söylemi eksiksiz anlayacağına inandığı için “الْكُرِّ” ve “دَرْجَمًا” kelimelerini bağlamanın bir gereği olarak hafzetmiştir.⁷⁶ Muhatap, البُرِّ بِسْتَيْنَ “Buğday altmışıdır.” cümlesinden “Buğdayın bir ölçüğü altmış dirhemdir.” anlamını çıkarabilmektedir.

Bu örnekte olduğu gibi iletişimde önvaryımın kullanılabilmesi için konuşmacı ve muhatapın aynı toplumda yaşamaları veya birbirlerinin toplumsal kültür yapılarını ve kullanılan sosyal dil özelliklerini bilmeleri gerekir. Zira kelimelerin toplumsal ve kültürel etkenlerle kazandığı anlamlar bulunmaktadır.⁷⁷

Arap dilinde önvaryıma bağlı olarak fiilin de hafzedildiği cümleler görülmektedir. Bununla ilgili olarak Halil b. Ahmed mansup isimler bahsinde bir ayetle şöyle bir örnek vermektedir: ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ﴾ “Allah’ın boyası (dini)” ifadesinde mecaz olarak din kastedilen boya anlamındaki “صِبْغَةَ” kelimesi, benimseyin anlamındaki “الزُّمُّو” veya uyun anlamındaki (الزُّمُّو) gibi hafzedilmiş bir fiilin mef’uludur. Ayette siyak sibakin da dikkate alınmasıyla muhatabın anlayacağına itimat edilerek fiil hafzedilmiştir.⁷⁸

Önvaryıma bağlı kelime hafzini mef’üllerde de görmek mümkündür. Sibeveyh’e göre mef’ül, muhatabın bilgisinden dolayı hafzedilebilir.⁷⁹ Örneğin; ﴿وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ﴾ “İrizarını koruyan erkekler ve koruyan kadınlar”⁸⁰ Bu ayette erkeklerle ilgili olan korumak eyleminin nesnesi (mef’ülü) zikredilmişken kadınlarla ilgili korumak eyleminin nesnesi hafzedilmiştir. Ancak ayet, muhataplar tarafından anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlarda yaygın kanaate göre, konuşmacı kastının muhatap tarafından anlaşılacağını bildiğinde muhatabın bilgisine dayanarak ikinci mefulü birinciye dâhil ederek hafzedebilir.⁸¹

Arap dilinde hazif ve varoluşsal önvaryım ve Arap dilinin yapısıyla ilgili olduğu için yapısal önvaryım türleri meydana gelmektedir. Arap dilinde hazif hem muktezây-ı hâlin bir tezahürü olarak gerçekleşmekte hemde önvaryımla ilişkili anlam niteliklerini barındırmaktadır. Muktezây-ı hâl muhatapla ilgili bir durum olmasından dolayı önvaryımla doğrudan kesişmektedir.

2.4. İstidrâk

Klasik Arap dili çalışmalarında önvaryımla ilgili göze çarpan diğer bir cümle yapısı da istidrâk üslubudur. İstidrâk, herhangi bir sebepten dolayı muhatapta önceden hasıl olan yanlış bir düşünceyi kaldırmaktır.⁸² Konuşmacı istidrâk üslubuyla muhatabının yanlış bir düşüncesini gidermeyi amaçlamaktadır. Cürcânî, atıf harfiyle oluşan istidrâk üslubuna şöyle bir örnek verir: “جاءني زيدٌ لا عمرو” “Amr değil Zeyd geldi.” Bu cümlede konuşmacı dinleyicinin yanlış bir düşüncesini gidermeyi amaçlamaktadır. Zira dinleyici gelen kişinin Amr olduğunu düşünmektedir. Muhatabın bu halinin bir gereği olarak konuşmacı istidrâk üslubunu kullanmaya yönelmiştir. Konuşmacı muhatabının ne düşündüğünü bildiği için “Amr değil Zeyd geldi.” formunda bir ifade ile muhatabının yanlış düşüncesini düzeltmeyi amaçlamıştır.⁸³ Bu cümle aynı zamanda bir kişinin geldiği önvaryımını bulundurmaktadır. İstidrâk, varoluşsal önvaryım türüne örneklik teşkil etmektedir.

2.5. İhtisâr

İhtisâr, anlamı bozmadan fazlalıkları çıkararak söylemi oluşturmak, amaçlanan anlamı öz bir şekilde muhataba aktarmaktır. Arap dilinde ihtisâr, muhatabın söylemde zikredilmeyen unsurları bildiği düşünülürken ve anlamı eksiksiz anlayacağı varsayıldığında yapılmaktadır.⁸⁴ Örneğin; ﴿وَمَنْ أَلَدَيْنَ كَفَرُوا كَمَلَّ الَّذِي يَبْعُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءَ وَبِدَاءَ﴾ “İnkâr edenlerin hali, çağırma ve bağırmanın başka bir şey duymayanlara haykırmanın hâli gibidir.”⁸⁵ Ayetin zahirinde kâfirler koyun sürülerine seslenen kişiye benzetilmiş gibi görünürken aslında kâfirler sözden anlamayan varlıklara benzetilmiştir. Zira Allah’a ve ahiret gününe davet eden müminler koyunlara seslenen kişilere ve kâfirler ise söylenenleri duydukları halde hiçbir şey anlamayan koyun sürülerine benzetilmiştir.⁸⁶ Arap dilinin yapısıyla ilgili olan bu durum yapısal önvaryım türünü barındırmaktadır. Bağlamdan çıkarılan bu anlam muhatapların bilgisine güvenilerek ihtisâr yapısıyla ifade edilmiştir. Dolayısıyla bağlam ve önvaryım arasında sebep sonuç ilişkisi gibi bir sonucun olduğu gözlemlenmiştir.

2.6. İttisâ

İttisâ, hazif türlerindedir. İttisâ’da muzâf hafzedilip muzâfun ileyh muzâfın yerine; isim hafzedilip zarf ismin yerine ikame edilir ve mahzufların irabı onlara geçer. Örneğin; “وَأَسْأَلُ النَّبِيَّةَ” “Köye sor.”⁸⁷ yani “Köy halkına sor.” demektir. Ayette muzâfun ileyh muzâfın yerine geçiş onun irabını almıştır. İttisâ’da muhatabın hafzedilen öğeyi belli karinelerle bilme zorunluluğu vardır.⁸⁸ Diğer bir ifade ile konuşmacı

75 İbn Ya’îş, Şerhu’l-Mufassal, 2/15.

76 Sibeveyh, el-Kitâb, 1/393; İbn Ya’îş, Şerhu’l-Mufassal, 2/15.

77 Muhammet Mücahit Asutay, Arap Anlambilimi ve Arap Anlambiliminin el-Hasâ’is’teki Temelleri (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 68, 128.

78 Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, Kitâbu’l-Cumel fi’n-Nahv, nşr. Fahreddin Kabâve (Beyrut: Muessesetu’l-Risâle, 1985), 69; et-Taberî, Câmi’ u’l-Beyân ‘an Te’vîli Âyî’l-Kur’ân, 2/603.

79 Sibeveyh, el-Kitâb, 1/74.

80 el-Ahzab 33/35.

81 ‘Abdurrahmân b. Muhammed b. ‘Ubeydullah el-Ensârî, Ebu’l-Berakât Kemâlû’d-Dîn İbnu’l-Enbârî, el-İnsâf fi Mesâilî’l-Hilâf Beyne’n-Nahviyyîn “el-Basriyyîn ve’l-Kûfiyyîn”, nşr. Cevdet Mebrûk Muhammed Mebrûk (Kahire: Mektebetu’l-Hancı, 2002), 84.

82 et-Tehânevî, Mevsû’atu Keşşâfi İstîlâhâtî’l-Fünûn ve’l-‘Ulûm, 1/150.

83 Ebû Bekr Abdulkâhîr b. Abdîrrahmân b. Muhammed el-Cürcânî, Delâilü’l-İcâz, nşr. Mahmûd Muhammed Şakîr (Kahire: Mektebetu’l-Hancı, 1984), 335-336.

84 Ebû Munzir Seleme b. Müslim el-Avtebî es-Suhârî, el-İbâne fi’l-Lugati’l-Arabiyye, nşr. Abdulhakîm Halife vd. (Ammân: Vizâretu’t-Turâsî’l-Kavmî ve’s-Sekâfe 1999), 169.

85 el-Bakara 2/171.

86 Ebû ‘Ubeyd Abdullâh b. Abdülazîz b. Muhammed el-Bekrî el-Endelüsî, Semtu’l-Leâli fi Şerh-i Emâli’l-Kâfi, nşr. Abdülazîz el-Mimânî (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, ts.), 402.

87 Yusuf 12/82.

88 Sibeveyh, el-Kitâb, 1/112.

muhatabının hazfedilen ögeyi bildiğine inanması gerekir. Bu ise iletişim tarafları arasındaki önvarsayımın açıklanabilir. İttisâ' hem varoluşsal hem de yapısal önvarsayım türlerini barındırmaktadır. Zira köyde birilerinin varlığı hem konuşmacı hem de muhatap tarafından bilinmektedir. Ayet, muktezây-ı hâle uygun olarak fazla söze ihtiyaç bırakmamış ve cümle ile ne kast ettiğini muhataba iletebilmiştir.

2.7. Tekid

Tekidin önvarsayım tetikleyicisi olabilmesi için şu durumun gerçekleşmesi lazımdır: Tekid üç vb. sayılarla yapılırsa muhatap, pekiştirilen ismin toplam sayısı hakkında önceden bilgi sahibi olması gerekir. Aksi takdirde bu sayılar tekid olmaz.⁸⁹ Örneğin; جاءني القوم ثلاثتهم "Topluluğun üçü de geldi". Cümlesinde muhatap, topluluğun üç kişiden oluştuğunu bilmesi ve konuşmacının da bu bilme durumunu hesaba katarak söylemini oluşturması gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu cümledeki tekid ifadesi "toplum üç kişiden ibarettir." önvarsayımını barındırmaktadır. Konuşmacı muhatabının bildiğini varsayarak muktezây-ı hâle uygun olarak ثلاثتهم kelimesini tekid olarak kullanmıştır.

2.8. Kat'u'n-Na't

Kat'u'n-na't, kısaca sıfatın mevsufa hareke bakımından uymaması demektir.⁹⁰ Kat' bazen matuf ve matufun aleyh arasında da görülebilir.⁹¹ Kat'u'n-na't, mevsufun muhatap tarafından bilinip bilinmemesine bağlı olarak uygulanır. Eğer mevsuf hakkında muhatap bilgi sahibi değilse itbâ' gerekir. İsim, muhatap tarafından biliniyorsa kat'u'n-na't, yapılabilir. Bu durumda sıfat, ismi tamamlayıp belirgin hale getirmek için değil övgü veya yergi gibi farklı amaçlar için kullanıldığı için muktezây-ı hâle uygun olarak kat'u'n-na't tercih edilir, aksi takdirde kat' mümkün değildir.⁹² Örneğin; مَرَّتْ بِمُحَمَّدٍ الْكَرِيمِ cümlesinde sıfat mevsufa uymamış, kat' meydana gelmiştir. Konuşmacı, "Cömert olarak bilinen meşhur Muhammed'e uğradım." demek istemiştir.⁹³

Konuşmacı ve muhatap arasında önvarsayım gerçekleştiği için sıfatın mevsufa uyması zorunluluğu kalmamıştır. Kat'ın, yapılabilmesi için önvarsayımın tahakkuk etmiş olması gerekir. Yani muhatap, söylemin konusu hakkında önceden bilgi sahibi olması gerekir. Yukarıdaki örnekte konuşmacı muhatap tarafından bilinen Muhammed'in cömertliğini ön plana çıkararak övgüde bulunmak istemiştir. Muhammed'i tanıtmak için cömertlik sıfatını getirmemiştir. Her iki taraf arasındaki bu bilinme durumu önvarsayımın tahakkuk etmesine sebep olmuştur.

SONUÇ

Araştırmanın sonucunda ilk dönemden itibaren Arap dilbiliminde önvarsayımın anlamsal özelliklerinin muktezây-ı hâlin bazen sebebi bazen sonucu olarak ele alındığı anlaşılmıştır. Önvarsayımın çıkış noktası, konuşmacı ve muhatap arasında paylaşılan örtük bilgiye dayanmaktadır. Bu tanımın Arap dilinde lâm-ı ta'rif konusundaki ahd-i zihni ile birebir örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca konuşmacının muhatabıyla geçmişe dayalı bilgileri kullanarak söylemi oluşturması önvarsayımın temel özelliğidir. Arap dilbilim kaynaklarında "muhatabın bilgisinden dolayı" anlamında يعلم المخاطب ifadesi konuşmacının muktezây-ı hâle uygun konuşmasına teşvik eden önemli bir kural olduğu tespit edilmiştir. Önvarsayımın tahakkuk etmesine sebep olan bu kuralı konuşmacının söylemini oluştururken hesaba katması gerektiği kaynaklarda dikkat çekilen önemli bir husustur. Önvarsayımın diğer bir özelliği açıklık ve dil ekonomisidir. Bu özellik Arap dilinde muhatabın bilgisine güvenilerek icra edilen hafifli cümle tiplerinde görülmüştür. Varoluşsal önvarsayım ve önvarsayım tetikleyicilerinden olan kesin tanımlamalar, Arap dili ilimlerinde ele alınan marife isimlerin kullanım gayeleriyle örtüşmektedir. Önvarsayım tetikleyicilerinden ayrı cümleler, ism-i mevsul ve sıla cümlesinin oluşturduğu yapıdan meydana geldiği görülmüştür. Ele alınan diğer cümle tiplerinde de muktezây-ı hâle bağlı olarak önvarsayım niteliği taşıyan anlamlar tespit edilmiştir. Klasik kaynaklarda muktezây-ı hâlin bir sonucu olarak oluşan cümle yapıları ve o cümlelerin anlam özellikleri hakkında yapılan açıklamalar modern dilbilimin önvarsayım ile ilgili yaklaşımlarını yansıttığı ortaya konulmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author declare that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed el-Mulekkab bi Nuriddin. *Şerhu'l-Câmî 'Alâ Fusûs'il-Hikem*. nşr. 'Âsim İbrahim el-Keyyâfî. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004.
- Akçakoca, Yusuf. *Arap Dili Sözdiziminin Anlambilim Boyutu –Cümle Ögeleri, Kurgusu ve Anlam*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019.
- Akyüz, Yusuf. *Arap Dilinde Edimbilim*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Ali, 'Âsim Şehâde - Kasım, Osman Cemil. "el-İftirâdu'l-Müsbak Mefhûmen Tedavuliyen fi'l-Fikri'l-Lugavî 'inde'l-Arabi'l-Kudâmâ". *Mukârabât fi'l-Lisâniyyât ve'l-Edebiyyât Beyne't-Taklîd ve't-Tecdîd*. ed. Muhammed Sabrî Şehrîr ve ark. 1/41-58. Malezya: IIUM Press, 2. Basım, 2015.

89 Radyüddîn Muhammed b. el-Hasen el-Esterâbâdî, *Şerhu'r-Radi' ale'l-Kâfiye*, nşr. Yusuf Hasan Ömer (Libya: Câmi'atu Kâr Yunus, 1996), 2/362.

90 Abbas Hasan, *en-Nahvu'l-Vâfi* (Mısır: Dâru'l-Meârif, 1974), 1/320.

91 Tahsin Yurttaş, *Arap Dilinde İ'rab-Anlam İlişkisi* (Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 127.

92 Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed es-Süheyli, *Netâ'icu'l-Fikri'n-Nahv*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd - Ali Muhammed Muavvez (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1992), 185; el-Esterâbâdî, *Şerhu'r-Radi' ale'l-Kâfiye*, 2/322; Nâzîru'l-Ceyş, *Şerhu't-Teshîl el-Müsemâmâ Temhîdu'l-Kavâ'id bi Şerhi Teshîli'l-Fevâ'id*, 7/3348,3355.

93 Es'ad Hilfu'l-Avâdî, *Siyâku'l-Hal fi Kitâbi Sibeveyh Dirâse fi'n-Nahv ve'd-Delâle* (Ürdün: Dâru'l-Hâmid, 2011), 200.

- Âmidî, Ebû'l-Kâsım el-Hasen b. Bişr b. Yahyâ. *el-Muvâzene Beyne Şi'r-i Ebî Temmâm ve'l-Buhturî*. nşr. es-Seyyid Ahmet Sakr. 3 Cilt. Mısır: Dâru'l-Me'ârif, 4. Basım, 1994.
- Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl. *Kitâbu's-Sinâ'ateyn -el-Kitâbetu ve's-Şi'r-*. nşr. Ali Muhammed el-Becâvî - Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. Beyrût: Mektebetu'l-Asriyye, 1986.
- Asutay, Muhammed Mücahit. *Arap Anlambilimi ve Arap Anlambiliminin el-Hasâ'is'teki Temelleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Bâkûlî, Ebu'l-Hasen Nûruddîn Alî b. el-Hüseyn b. Alî el-İsfahânî. *Şerhu'l-Lume' li'l-Esfehâni*. thk. İbrâhîm b. Muhammed Ebû 'Abbâh. Suudi Arabistan: İdaratu's-Sekâfe ve'n-Neşr, 1990.
- Bublitz, Wolfram and Norrick, Neal R. "Introduction: the Burgeoning field of pragmatics". *Foundations of Pragmatics*. ed. Wolfram Bublitz ve ark. 1-20. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2011.
- Bussmann, Hadumod. *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. London and Newyork: Routledge, 2006.
- Caffi, C. "Pragmatic Presupposition". *Concise Encyclopedia of Pragmatics*. ed. Jacob L. Mey. 759-767. Oxford: Elsevier, 2. Basım, 2009.
- Cessâs, Ahmed b. Ali er-Râzî Ebû Bekr. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. nşr. Muhammed es-Sâdık Kamhâvî. 5 Cilt. Beyrut: Dâr İhyâit-Turâsi'l-Arabî, 1992.
- Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. USA/UK: Blackwell Publishing, 2008.
- Cürçânî, Ebu'l-Hasen es-Seyyid eş-Şerîf. *el-Hâşiyetu 'Ala'l-Keşşâf li'z-Zemahşerî*. thk. Raşid b. Ömer E'radî. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2012.
- Cürçânî, Ebû Bekr Abdulkâhîr b. Abdîrahmân b. Muhammed. *Delâilu'l-İcâz*. nşr. Mahmûd Muhammed Şakir. Kahire: Mektebetu'l-Hancı, 1984.
- Ebû Hayyân el-Endelûsî. *et-Tezylî ve't-Tekmilî fi Şerhi Kitâbi't-Teshîl*. nşr. Hasan Hindâvî. 14 Cilt. Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 1998.
- Ebû Münzir, Seleme b. Müslim el-Avtebî es-Suhârî. *el-İbâne fi'l-Lugati'l-Arabiyye*. nşr. Abdulkâim Halife ve ark. Ammân: Vizâretu't-Turâsi'l-Kavmî ve's-Sekâfe, 1999.
- Ebû 'Ubeyd el-Bekrî, Abdullah b. Abdulaziz b. Muhammed el-Endelûsî. *Semtu'l-Leâlî fi Şerh-i Emâli'l-Kâfî*. nşr. Abdulaziz el-Mîmanî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Ebû Zekerîyya, Yahya b. Ali b. Muhammed eş-Şeybânî et-Tebrîzî. *Şerhu'l-Kasâidi'l-Aşr*. Mısır: İdaratu't-Tibâ'ati'l-Münîriyye, 1352/1933.
- Esmer, Râcî. *el-Mu'cemu'l-Mufasssal fi 'İlmi's-Sarf*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.
- Ezherî, Hâlid b. Abdullah. *Şerhu't-Tasrîh 'ala't-Tavdîh*. nşr. Muhammed Bâsil 'Uyuni's-Sûr. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971.
- Fâkihî, Abdullah b. Ahmed. *Şerhu Kitâbi'l-Hudûd fi'n-Nahv*. nşr. el-Mutevellâ Ramazan Ahmed ed-Demîrî. Kâhire: Mektebetu Vehbe, 1988.
- Hafîl b. Ahmed el-Ferâhîdî. *Kitâbu'l-Cumel fi'n-Nahv*. nşr. Fahreddîn Kabâve. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 1985.
- Hafîl b. Ahmed el-Ferâhîdî. *Kitâbu'l-'Ayn*. thk. 'Abdulhamîd Hindâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Fevzân, Abdullah b. Sâlih. *Delîlu's-Sâlik ilâ Elfiyeti İbn Mâlik*. 3 Cilt. Memleketi's-Su'ûdiyye: Dâru'l-Müslim, 1998.
- Geurts, Bart. *Presuppositions And Pronouns*. Amsterdam - Lausanne - New York - Oxford - Shannon - Singapore - Tokyo: Elsevier, 1999.
- Hafâcî, Bân. *Murââtü'l-Muhâtab fi'n-Nahvi'l-Arabî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2008.
- Hasan, Abbas, *en-Nahvu'l-Vâfî*. 4 Cilt. Mısır: Dâru'l-Meârif, 3. Basım, 1974.
- Hâşimî, Ahmed b. İbrahim b. Mustafa. *Cevâhiru'l-Belâğa fi'l-Me'ânî ve'l-Beyân ve'l-Bedi'*. nşr. Yûsuf es-Sumeylî. Beyrût: Mektebetu'l-Asriyye, 2008.
- Hatîp el-Kazvînî, Celâluddîn Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Sadettîn b. Ömer. *el-İdâh fi 'Ulûmi'l-Belâğa*. nşr. İbrahim Şemseddin. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Hıfıf'l-Avâdî, Es'ad. *Siyâku'l-Hal fi Kitâbi Sîbeveyh Dirâse fi'n-Nahv ve'd-Delâle*. Ürdün: Dâru'l-Hâmid, 2011.
- İbn Cinnî, Ebu'l-Feth Osman. *Sırru Sinâ'ati'l-İrâb*. thk. Hasan Hindâvî. Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 2. Basım, 1993.
- İbnu'l-Enbârî, 'Abdurrahmân b. Muhammed b. 'Ubeydullah el-Ensârî Ebu'l-Berakât Kemâlud-Dîn. *el-İnsâf fi Mesâilî'l-Hilâf Beyne'n-Nahviyyîn "el-Basriyyîn ve'l-Kûfiyyîn"*. nşr. Cevdet Mebrûk Muhammed Mebrûk. Kahire: Mektebetu'l-Hancı, 2002.
- İbn Hâcîp, Cemâluddîn b. Osman b. Ömer b. Ebû Bekr el-Mısırî. *el-Emâlî*. nşr. Fahr Salih Süleyman Kadâre. 2 Cilt. Amman: Dâr 'Ammâr - Beyrût: Dâru'l-Cil, 1989.
- İbn Hişâm, Cemaluddîn Ebû Muhammed Abdullah b. Yusuf en-Nahvî. *Şerhu Şuzûri'z-Zehab fi Ma'rifeti Kelâmi'l-'Arab*. nşr. Muhammed Ebû Fadl 'Âşûr. Beyrut: Dâru İhyâi-Turâsi'l-Arabî, 2001.
- İbn Kayyım El-Cevziyye, Burhanuddin İbrahim b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb. *İrşâdu's-Sâlik ilâ Halli Elfiyeti İbn Mâlik*. thk. Muhammed b. 'Avd b. Muhammed es-Suhelî. Riyad: Edvâu's-Selef 1954.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mûkerrem el-İfrîkî el-Mısırî. *Lisânu'l-'Arab*. nşr. 'Abdullâh 'Aliyyu'l-Kebîr ve ark. Kahire: Dâru'l-Me'arif, 6 Cilt. t.y
- İbn Medâ, Ahmed b. Abdurrahmân b. Muhammed el-Kurtubî. *Kitâbü'r-Red 'ale'n-Nuhât*. nşr. Muhammed İbrahim el-Bennâ. Mısır: Dâru'l-'İtisâm, 1979.
- İbnu'n-Nâzım, Ebû Abdillâh Bedruddîn Muhammed b. el-İmam Cemaluddîn Muhammed b. Mâlik. *Şerhu İbni'n-Nâzım 'ale Elfiyeti İbni Mâlik*. nşr. Muhammed Bâsil 'Uyûnu's-Sûd. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000.
- İbn Serrâc, Ebû Bekr Muhammed b. Sehl el-Bağdâdî. *el-Usûl fi'n-Nahv*. nşr. Abdülhüseyn el-Fetelî. 3 Cilt. Beyrût: Muessetu'r-Risâle, 3. Basım, 1996.
- İbn Vehb el-Kâtib, Ebu'l-Hüseyn İshâk b. İbrahim b. Süleyman. *el-Burhân fi Vücûhi'l-Beyân*. nşr. Hafnî Muhammed Şeref. Kahire: Mektebetu's-Şebâb, 1969.
- İbn Ya'îş, Muvaffaku'd-Dîn Ebî'l-Beka Ya'îş b. Ali. *Şerhu'l-Mufasssal*. nşr. Emîl Bedî' Yâkup. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001.
- İsferâyînî, Ebû İshâk 'İsâmüddîn İbrâhîm b. Muhammed b. Arabşâh. *el-Etval Şerhu Telhîs-i Miftâhi'l-'Ulûm*. nşr. Abdülhamîd Hindâvî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2001.
- İyâd, Muhammed. *en-Nahvu'l-Musaffâ*. Kahire: 'Alemlü'l-Kütüb, 2009.
- Kaygısız, Esra Gökçen. *Örgütsel Bilgelik*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2019.
- Keşk, Ahmet. *en-Nahv ve's-Siyâku's-Savtî*. Kahire: Dâr Garîb, 2006.
- Kıran, Zeynel - Eziler Kıran, Ayşe. *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2001.
- Kızilkaya, Yakup. *Arapçada Şart Üslubu Yapısal ve Anlamsal Analiz*. Ankara: İlahiyât, 2020.
- Kryk-Kastovskiy, B. "Legal Pragmatics". *Concise Encyclopedia of Pragmatics*. ed. Jacob L. Mey. 513-519. Oxford: Elsevier, 2. Basım, 2009.
- Kureşî, Ebî Zeyd Muhammed b. Ebî'l-Hattâb. *Cemheratu Eşâri'l-Arab fi'l-Câhiliyye ve'l-İslâm*. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Kahire: Nehdatu Mısır, 1981.
- Levinson, Stephen. *Pragmatics*. New York - USA: Cambridge University Press, 1983.
- Mey, Jacob L. *Pragmatics -An Introduction-*. USA: Blackwell, 2001.
- Muberrid, Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yezid. *el-Muktadâb*. nşr. Muhammed 'Abdulhâlik 'Azîme. 4 Cilt. Kahire: el-Lecnetu İhyâit-Turâsi'l-İslâmî, 1994.
- Muberrid, Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yezid. *el-Kâmil fi'l-Luğâ ve'l-Edeb*. nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. 4 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, 1997.
- Nâzîru'l-Ceyş, Muhibuddîn Muhammed b. Yusuf b. Ahmed. *Şerhu't-Teshîl el-Müsemmâ Temhîdu'l-Kavâ'id bi Şerhi Teshîli'l-Fevâid*. nşr. Ali Muhammed Fâhîr ve ark. Kahire: Dâru's-Selâm, 2007.

- Oktoma, Erwin - Mardiyono, Styfanus. "The Analysis of Presupposition in The Short Stories of Silvester Goridus Sukur". *Journal of English Education* 2/1 (December 2013), 73-83.
- Radî el-Esterâbâdî, Radiyyüddîn Muhammed b. el-Hasen el-Esterâbâdî. *Şerhu'r-Radî'ale'l-Kâfiye*. nşr. Yusuf Hasan Ömer. 4 Cilt. Libya: Câmi'atu Kâr Yunus, 3. Basım, 1996.
- Radî el-Esterâbâdî, Radiyyüddîn Muhammed b. Hasan. *Şerhu Kâfiyet-i İbni'l-Hâcib*. nşr. Emîl Bedî' Yakub. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971.
- Sîbeveyh, 'Amr b. Osman b. Kamber Ebû Bişr. *el-Kitâb*. nşr. Abdusselâm Muhammed b. Harun. 4 Cilt. Kâhire: Mektebetu'l-Hancı, 3. Basım, 1988.
- Sîrâfî, Ebû Saîd Hasan b. Abdullah b. el-Merzubânî. *Şerhu Kitâbi Sîbeveyh*. nşr. Ahmed Hasan Mehdelî - Ali Seyyid Ali. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008.
- Subkî, Behâuddîn. *'Arûsu'l-Efrâh fi Şerhi Telhîsi'l-Miftâh*. thk. Abdulhamîd Hindâvî. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 2003.
- Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr. *Hem'u'l-Hevâmi' Şerhu Cem'il-Cevâmi'*. nşr. Ahmed Şemsuddîn. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.
- Sühaylî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed. *Netâ'icu'l-Fikr fi'n-Nahv*. thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd - Ali Muhammed Muavvez. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1992.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmi' u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî. 26 Cilt. Kahire: Dâru Hecr, 2001.
- et-Tarâbulûsî, İbn Abdilhak el-'Umeriyyî, *Dureru'l-Ferâidi'l-Müstahsene fi Şerh-i Manzûmeti ibni's-Şihne (fi 'Ulûmi'l-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedî')*. thk. Süleyman Hüseyin el-'Umeyrât. Beyrut: Dâr İbn Hazm, 2018.
- Teftâzânî, Sa'duddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer. *Muhtasarul-Me'ânî*. nşr. el-Hind Mahmud Hasan. 2 Cilt. Pakistan Karaçi: Mektebetu'l-Buşra, 2010.
- Tehânevî, Muhammed Ali. *Mevsû'atu Keşşâfi İstılâhâtî'l-Fünûn ve'l-Ulûm*. nşr. Rafîku'l-Acem. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetu Lübnân Nâşirûn, 1996.
- Thoyyibah, Luthfiyatun. "Presupposition Triggers: A Comparative Analysis Between Oral News And Written Online News Discourse". *Journal of Applied Linguistics and Literary* 1/2 (September 2017), 10-23.
- Uteybî, Abdulkemim Ka'îd. "el-İftirâdu'l-Müsbak Beyne't-Turâsi'l-Arabî ve'-Lisâniyyâti'l-Hadîse". *Cusûr* 8 (Ocak 2021), 231-260.
- Vardar, Berke ve ark. *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980.
- Vehdân, 'Amr Hâtîr. *Zâhiratu'l-İftirâdâtü'l-Musbeka 'Inde'n-Nuhhâtî'l-Arab*. Kuveyt: Câmi'atu'l-Kuveyt, 2018.
- Yule, George. *Pragmatics*. Hong Kong: Oxford University Press, 1996.
- Yule, George. *et-Tedâvuliyye Pragmatics*. çev. Kusay el-Attâbî. Lübnan: Arab Scientific Publishers, İnc. S.A.L. 2010.
- Yurttaş, Tahsin. *Arap Dilinde İ'râb-Anlam İlişkisi*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer. *el-Mufasssal fi San'ati'l-İ'râb*. thk. Ali bû Mulhem. Beyrut: Mektebetu'l-Hilâl, 1993.
- <https://www.remzihoca.com/ingilizcede-ayrik-tumceler-cleft-sentences> Erişim 11.02.2023.

EXTENDED SUMMARY

Presupposition is the hidden and certain information related to the discourse or the meaning of the discourse not openly seen in the discourse and is previously shared between the speaker and the listener. For instance, in the sentence "Ahmet was successful in the Arabic exam," from the clauses that "There is a person named Ahmet, Ahmet knows Arabic, Ahmet took the Arabic exam and he was successful," the first, second, and third ones are presupposition, and the fourth one is the given information. This is because, that there is a person named Ahmet, he is interested in Arabic and that he was going to take the Arabic exam were previously known by the interlocutor. The speaker forms his discourse by taking this into consideration.

As one of the modern linguistics terms, presupposition was developed as part of the analytic philosophy of language and has been at the centre of debate in linguistics since 1970. The concept was transferred from logic to linguistics being influenced by both the Strawson's, and Austin and Searle's speech-act theories. It was studied more within semantics and pragmatics among linguistic fields. Presupposition is based on the semantics of certain words sometimes and on the logical inference of the discourse at others. To produce a presupposition, the parties of communication must share the same or similar socio-cultural information. There are 6 types of presupposition: existential, factive, lexical, structural, non-factive, and counterfactual. There are some structural, existential, or lexical triggers of presupposition. Some of these triggers are related with the structural characteristics of language and some are with semantics.

The aim of the study is to examine the use of the concept of presupposition and its semantic features in the classical Arabic language sources within the framework of (muqtada al-hal) what the situation requires. Within this context, it aims to identify the expression types reflecting the semantic features depending on presuppositions.

"Presupposition" in Arabic is exactly translated as الافتراض المسبق or الافتراض السابق. In the classical Arabic language sources, it is striking that the pre-suppositional issues, which is a modern linguistic concept, are taken as basis in the arrangement of sentence elements or in various changes depending on the muqtada al-hal. Concepts such as اعتقاد المتكلم، علم المخاطب/السامع، معهود للمخاطب/للسامع، العهد الذهني، shed light on researchers for reflecting the function of presupposition in classical sources.

In Arabic language, certain word forms and sentence types can be considered as presupposition triggers. In this study, existential and structural presupposition triggers are analyzed. As a result of the research, it was determined that ta'rif, hazf, istidrāk, ihtisar and ittisa', ta'kid, kat' al-na't examples include presupposition.

Ta'rif means the familiarity of the words, and ma'rifah means the known thing. Knowing is about the interlocutor because "Ma'rifah is what the interlocutor knows." Ma'rifah in nouns can be evaluated within existential presupposition and absolute definite descriptions triggers, since named things need to exist to be named. In a way, these names are used as a result of muqtada al-hal. In a way, it already has the quality of presupposition. Therefore, the preference of marife nouns in discourse shows that muqtada al-hal has a meaning dependent on presupposition. Ma'rifah names are the nouns with laam al- ta'rif, proper nouns, pronouns, demonstrative nouns, ism mawsul and words functioning as mudaf to these.

Lexical meaning of hazf is to detach a part of something. As a term, it means to omit unnecessary things without changing the meaning. In discourse, as a result of muqtada al-hal, what is common knowledge and known by the interlocutor can be omitted. It is also known that Arabs suffice with fewer words if the interlocutor knows the intended meaning. In other words, hazf is used when the interlocutor is presupposed to know the omitted word. Otherwise, the sentence would be lacking. Ihtisar and ittisa' are also types of hazf.

In classical Arabic studies, another remarkable sentence form about presupposition is istidrāk style. Istidrāk means removing a previous misconception of the interlocutor. If the ta'kid, another concept of presupposition trigger, is made with numbers such as three etc., the interlocutor must already know the total number of the mentioned noun. Another concept with presupposition feature is kat'al-na't. Being the case when the adjective does not fit the mawsuf in terms of 'i'rab, kat'al-na't is used when the described is known by the interlocutor. If the interlocutor does not know about the mawsuf, the adjective must fit it. The usages of istidrāk, tekid, and kat'u'n-na't are preferred in accordance with the muqtada al-hal. since these sentences are related to presupposition as they depend on the interlocutor's knowledge and the speaker's consideration of this.

As a result of the research, it has been understood that the semantic features of the presupposition in Arabic linguistics have been handled sometimes as the cause and sometimes as the result of the muqtada al-hal from the first period.